

‘שאינ נידר ונידב אין קרב בבמה’ – וזהו שנאמר בענין הקרבת בכור בהמה: והיה כי יבאך... ונתנה לך... והיה כי ישאלך בנך מחר... – כי חובות היחיד לכל הדעות לא קרבו בגלגל טרם כיבוש וחילוק, ורק למחר, לאחר ביאה ונתנה יקריבו את הבכורות. ואילו קרבן פסח קרב בגלגל, עוד בטרם כיבוש הארץ, שהרי הוא כקרבן ציבור, לכן כתוב בו והיה כי יבאך... ועבדת... – מיד בבואך (משך חכמה בא יג, יא. וע"ע במה שכתב בויקרא ד, ו).

(ע"ב) ‘מאי טעמא דר’ מאיר... מנחות וזירות ישרות נינהו. ורבנן... נזירות חובות נינהו’ – בבאר מחלוקתם אם קרבנות הנזיר בכלל ‘שרות’ או ‘חובות’ – ע’ בספר בית ישי קכו. וע"ע במצוין ביוסף דעת נדרים ג בענין ‘בל יחל’ בניירות.

בספר פנים מאירות העיר על מה שכתבו הפוסקים (ריש או"ח) שאחר אמירת פרשת אשם, יאמר ‘הי רצון...’ משום שיכול להביא אשם בנדבה – בניזיר. והלא מסקנת הגמרא כאן שהכל מודים שאשם של נזיר חובה הוא ואינו בכלל ‘נידר ונידב’. [עוד בדברי הפוסקים בענין אמירת ‘הי רצון’ באשם ובחטאת – ע’ בארוכה בספר ברכת מרדכי (ח"א א, ב) ובאגרות משה או"ח ח"ד א].

דף קיח

‘מאי טעמא דרבי שמעון, דכתיב ויעשו בני ישראל... ואידך מיבעי ליה לכדרכי יוחנן, דאמר רבי יוחנן משום רבי בנאה: ערל מקבל הזאה’ – ור’ שמעון, נראה שסובר שאין צורך בלימוד מיוחד על כך שערל מקבל הזאה, שודאי שייך ענין טומאה וטהרה גם בערל, אף כי הערל דינו כטמא. [אדרבה, צריך טעם להבין דעת החולק, מדוע צריך לימוד מן הכתוב על כך] (עפ"י שפת אמת).

(ע"ב) ‘בעי רב פפא: עומד ורואה, יושב ואינו רואה, מאי? בעי ר’ ירמיה, עומד על גבי [שפת] הנחל ורואה, בתוך הנחל ואינו רואה, מאי? תיקו’ – ספקות אלו אפשר גם להסתפק בהם בהלכות ברכות; כגון האוכל בחוץ ועבר למקום אחר, הדין הוא שאם רואה את המקום הראשון אינו מברך שוב, ואם אינו רואה מקומו הראשון – חוזר ומברך. ויש להסתפק באופנים הללו האם נחשב רואה אם לאו. וכיון שעלה ב’תיקו’ – לא יברך. ואם יש אדם אחר שלא אכל עדיין, יברך הלה במקום השני וכיון גם על זה (שו"ת רב פעלים ח"ג יו"ד יט).

א. בשפת אמת צדד שבספק הגמרא ישנם שלשה צדדים: שמא כיון שיכול לראות בעמידה, יכול לאכול גם בישיבה, או להפך; כיון שבישיבה אינו רואה, אף בעמידה אינו אוכל. או שמא כשעומד מותר לאכול וכשיושב אסור. ולכאורה שלשת האפשרויות קיימות אף לענין ברכות. אך יש לומר כיון שצורת אכילת קדשים כדרך שהמלכים אוכלים, ויש לאכלם בדרך חשיבות, בישיבה, לכן יש צד ללכת אחר מצב הישיבה. אבל בשאר אכילות, עכ"פ כל שרואה את המקום בעמידה בפועל י"ל שאינו מברך.

ב. לענין הספק נחל נראה שאין מקום להסתפק בברכות הנהנין כה"ג, ששם ודאי תלוי במקומו ובמצבו הנוכחי של כל אדם. ורק באכילת קדשים נסתפקו שמא תוך הנחל נכלל בתחום הראיה.

ג. יש לעיין בכל כי האי גוונא, כשיש ספק בחיוב ברכה, אם משום מחלוקת הפוסקים או משום ספיקא דדינא כלשהו – האם מותר לכתחילה לעשות דבר הגורם לו להיות מחויב בברכה בודאי ולברך, או שמא כיון שלפי צד אחד הרי זו ברכה לבטלה, אסור להביא עצמו לחיוב ברכה שלא לצורך.

ובשו"ת רב פעלים (ח"ב סוסי"ה) הביא דברי האחרונים בזה ומשמע שנוטה להתיר, ע"ש. וכן בכף החיים (ח,ג) נטה לומר דשפיר דמי לכוין שלא לפטור בברכה דבר המסופק, כדי להתחייב בברכה מודאי.

וצ"ע ממה שכתבו הם בעצמם (בא"ח בהעלותך ב; כה"ח קעח,א יד), לענין שינוי מקום בסעודה, לחוש לדעת הרמ"א (קעח,ב) שלא לברך ברכה אחרונה וברכה שלפניה. – מדוע לא יפסיק סעודתו ויברך ברהמ"ו לחוש לדעת השו"ע, וכמו שכתב כן בשו"ת אור לציון (או"ח יז).

והנה בשו"ת אור לציון (שם) חילק בזה בין 'ברכה לבטלה' ובין 'ברכה שאינה צריכה', שבאופן זה האחרון, כל שיש לו צורך בברכה כדי לצאת ידי שיטת הפוסקים – הרי אין זו ברכה שלא לצורך.

[וכעין זה כתב באג"מ (או"ח ח"ד סי' מ אות א), שמותר לגרום לשינוי מקום כדי לברך ברכה הראויה לכתחילה, שכיון שאין יכול לאכול משום שרוצה לצאת ידי הדין דלכתחילה – אין זו ברכה שא"צ].

ויש לומר שהם סוברים שבכגון דא, לשיטת הפוסקים היא ברכה לבטלה, שהרי מכיון להמשיך לאכול. בדומה למש"כ באור לציון שם כשאכל פחות מכשיעור המחייב ברכה אחרונה, אין לו לברך ברכה ראשונה כששינה מקומו, שכיון שממשיך ואוכל הרי אם מברך שוב הוא לבטלה, אף שהברכה שמברך חלה על המשך האכילה. וסוברים הם שהוא הדין כשמברך ברכה אחרונה [ומה שהביא שם מדברי הרמב"ם לענין השלמת ק' ברכות, יפרשו הם כדברי הלח"מ, כמו שהביא שם]. וכן משמע לשון הט"ז (קעט סו"ק א) דכל כי האי הוי "ברכה לבטלה".

אמנם בשעה"צ (רטו, יח) כתב ששני דברים שיכול לפטרם בברכה אחת ומברך על כל אחד ואחד, גם זה בכלל ברכה שאינה צריכה. ומשמע שאינה ברכה לבטלה ממש. וצריך לפרש הטעם משום שכך היתה כוונתו מלכתחילה, הלכך הברכה הראשונה לא עלתה על דבר זה, ולכן אין השניה לבטלה, כי יש לה על מה לחול, אלא שמעיקרא היה יכול לכוין אחרת.

עוד בענין זה – ע' משנ"ב (ח,מב) שכתב בשם הפמ"ג, במקום שיש מחלוקת בחיוב ברכה, כגון לן בטליתו בלילה, אין נכון לכתחילה לפשוט טליתו ע"ד שלא ללבשה תיכף כדי להתחייב בברכה לכולי עלמא אח"כ כשילבשנה. [וצ"ל דלא דמי למש"כ בבאור הלכה (שם) לגבי פשיטת ולבישת ט"ק בבית המרחץ, וכן (בסימן כה ד"ה וטוב) גבי תפלין – דהתם לא הוי ספיקא ממש. צ"ב].

וע' באה"ל (ד"ה עלייהו) שנתן עצה לשיטת השערי-תשובה, שיוכל לברך אם ילכלך ידיו, ע"ש. ולכאורה סותר לדלעיל. אלא ששם שונה שחייב אדם לבדוק ולנקות עצמו קודם התפילה [אמנם לפי"ז אסור לכתחילה לגרום שישפשף, ע"ש. וצ"ב].

עוד י"ל שסומך גם על דברי הפמ"ג (שמביא שם) המתיר לברך. ועיי"ש במשנ"ב סק"ל וסקל"ב ובאה"ל ד"ה כל, וצ"ע. וע' באור הלכה (קנט ד"ה ולכתחילה) שטוב שיטמא ידיו כדי להתחייב בנטילה מודאי, וצ"ע, דהתם הא נקטינן לעיקר דא"צ לברך ולמה לא הוי ברכה שא"צ. ושמא כוונתו שיטמא רק לצורך.

עוד נפ"מ בשאלה זו באוכל מרק פירות עם קצת מהפירות, ועיקר כוונתו על המים, ויש ספק אם יצא בברכתו שעל הפרי, האם יכול לכוין שלא לפטור את המים כדי לצאת מן הספק ולברך עליהם 'שהכל'. – וראה משנ"ב (רב,נד) מש"כ בזה.

וע"ע בב"י (קעד ד"ה לענין) ומשנ"ב (רצט,יב) ובאה"ל שם, שיש להחמיר שלא להבדיל באמצע הסעודה משום ספק ברכת הגפן, אף דהעיקר שאין צריך לברך וגורם לחיוב ברכה משום החשש לדעה השניה. וע"ע באה"ל תעה (סוף ד"ה יטול); חזון עובדיה (הגש"פ, עמ' קנו ד"ה ומדברי); בית ברוך (יב,לו); מקור הברכה (כג,ג). וצריך עיון ובירור יסודי בכל זה.

כל חפיפות לא יהו אלא בחלקו של בנימין – לאו דוקא כולם אלא באותן שלשה / ארבעה מקומות ששרתה שכינה על ישראל. ואין בכלל זה אהל מועד שבמדבר – לפי שהיה בחו"ל. וכן בגלגל – שהיה זה זמן כיבוש א"י וחלוקתה, לכך לא החשיבום. לא חשבו כאן אלא מיום שבאו אל המנוחה ואל הנחלה (עפ"י המהרש"א).

נקט בפשיטות שהגלגל אינו בנחלת בנימין. וכפי הנראה לכאורה במפה, הגלגל שייך לבנימין או לאפרים.

'אמר ליה: הכי השתא?! התם מיקרבן נחלות גבי הדדי, הכא מי מקרבן? – הכי נמי מקרבן, כדאמר... – ידע המקשה שנחלת בנימין גובלת עם של בני יוסף כמפורש בכתוב, אלא תמה היכן מצאנו שקרובים הם כל כך שבעיר אחת יש נחלה לשניהם. ומתריך שאכן כך היה, וכשם שמצינו בבנימין ויהודה הגם שאינו מפורש בכתוב (מהרש"א).

'חפף עליו – זה מקדש ראשון... – שהיתה או השראת שכינה, אך לא כדיבוק גמור אלא דרך חפיפה, משא"כ לימות המשיח יהא דיבוק גמור לשכינה עם ישראל, דהיינו ובין כתפיו שכן. [ולפי הדעה השניה נדרש זאת לעולם הבא, כדרך שאמרו 'צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה']. ומקדש שני שהיה חסר כמה דברים, אין מפורשת בו השראת השכינה אלא נדרש מריבוי כל היום (עפ"י מהרש"א).

'מדשבע שכבשו שבע נמי שחלקו' – פרש רש"י: סברא בעלמא היא. וכתב החזו"א (שביעית ס"ו ג): כגון זה צריך רב, מה ענין כיבוש לחילוק.

ובספר בית ישי לגר"ש פישר שליט"א (ב,ג) באר הענין; הנה יש לתמוה האם רק שבע שנים כיבשו, והלא דורות רבים ארך הכיבוש, ומקרא צווח ואומר (ביהושע יג,א): והארץ נשארה הרבה מאד לרשתה – אלא שלאחר שעברו שבע שנים משנכנסו לארץ, החלו להתעסק בחילוקה [וכבר כתב הרמב"ם (תרומות א,ב): 'ומפני זה חלק יהושע ובית דינו כל ארץ ישראל לשבטים אע"פ שלא נכבשה, כדי שלא יהיה כיבוש יחיד כשיעלה כל שבט ושבט ויכבוש חלקו']. ואם כן מה פירוש 'שבע שכבשו'? – אלא על כרחך לומר שדין הוא זה שהיה על פי הדיבור, שרק לאחר שעברו שבע שנים משהחלו לכבוש, חל על מעשיהם חלות שם 'כיבוש', ורק אז היה שייך לעשות 'חילוק' [כדוגמת מה ששנינו (ב"ב רפ"ג) חזקת הבתים שלש שנים, או (שם פ"ק) כמה יהא בעיר ויהא נחשב כאנשי העיר... וכן אין מוקצה לע"ז אלא מוקצה לשבע שנים (תמורה כח): וכיוצא בזה הרבה].

ומעתה אומרים אנו, כשם שהיה צורך מצד הדין לשבע שנים לקבוע שם 'כיבוש', כמו כן היה צריך מצד הדין לשבע שנים שיעברו מאותו היום שהחלו בחילוק, ורק אחריהם יחזק שם החילוק, ואז תחול הקדושה לענין מצות התלויות בארץ (וע"ש עוד שבאר מהו גדרו של חלות דין 'כיבוש' וחלות דין 'חילוק').

'ימי אהל מועד שבנוב וגבעון חמשים ושבע' – לא פרטם כשם שפרט השאר; ימי נוב 11 שנה [שהרי אמרו בסמוך כשמת עלי חרבה שילה ובאו לנוב, וכשמת שמואל חרבה נוב, והרי שמואל מת בשנת ה-11 למלכותו, כדלהלן], וימי גבעון 46 – לפי שדינם אחד שבשניהם הותרו הבמות, לכך לא חילקם זה מזה (מהרש"א. וכע"ז ברש"י לעיל סא: ד"ה נוב וגבעון).

בירושלמי (ספ"ק דמגילה) נאמר שהיו 13 שנה בנוב 441 בגבעון. וע"ע ברדב"ז (בית הבחירה א,ב) חישוב אחר.

דף קיט

'מעשר שני נמי ליתני' – נשצ"ל 'ליתני' כלומר מדוע נאכל מעשר שני בכל ערי ישראל (כן גרסו במשנה רש"י (ק"ב): ותוס' (כאן ובפסחים לו:), ואף אי לא גרסינן בהדיא, משמע במשנה שהדין כן מדלא קתני שנאכל שם דוקא, יביאנו למקום הבמה.

- בקרבנות היחיד, נחלקו תנאים האם קרבו החובות בבמת ציבור (ר' יהודה), או רק נדרים ונדבות וק"פ קרבו (חכמים). וכן אמרו לעיל קיד בדעת רבי שמעון כפרש"י. וכ"כ התוס' קיח. ד"ה ותתרגם).
- א. אף פסח שני היה קרב בבמה גדולה כפסח ראשון (עפ"י משנה למלך ק"פ א, ג).
- ב. לרבי יהודה הסובר חובת יחיד קרבה בבמת ציבור, היו מביאים מנחת סוטה בנוב ובגבעון (עפ"י תוס' סוטה טז. ורש"י שם גרס אחרת).
- ג. כתב בספר קרן אורה שמדברי הרמב"ם נראה שחייב חגיגה וראיה ברגלים היה גם בשעת היתר הבמות – לעלות אל במת הציבור, וממילא גם חל חיוב עולת ראיה (וכן נקט באו"ש ריש הל' חגיגה), ודלא כהמשל"מ (ק"פ א) שצדד שעולת ראיה לא קרבה בבמה כי חובת יחיד היא. ובירושלמי (פסחים ב, ד) מבואר ששלמי חגיגה אינם קרבים בבמה).
- ד. יש מהראשונים שנקטו שהביכורים הוקרבו בבמה גדולה [לאחר ירושה וישיבה] כדין חובות הקבוע להם זמן [ובאים בכנופיה כפסח]. ויש שצדדו לומר שאין ביכורים אלא בפני הבית (עתוס' קיט. ד"ה באו; פסחים לו: ד"ה דאמר; לה: ד"ה נאכלים; רמב"ן דברים כו, ב).

דף קיח

- קצט. א. משכן שילה, ממה היה עשוי?
- ב. מה היה מקום שחיטת הקדשים, הקרבתם ואכילתם במשכן שילה?
- ג. כמה זמן נמשכה תקופת משכן שילה? איזה שבט זכה בה לנחלתו?
- ד. איזה שבט זכה להיות נוב וגבעון בחלקו?
- ה. כמה שנים עמדו המשכנות בישראל?
- ו. מתי חרבה שילה ומתי חרבה נוב? היכן היה ארון העדות נתון במשך תקופה זו?
- ז. באיזו שנה ביובל חרב הבית הראשון, וכיצד ניתן לחשב זאת?
- ח. בן כמה היה כלב בן יפונה כששלחו משה לרגל את הארץ; כשעברו ישראל את הירדן; בשנות חלוקת הארץ, כאשר בא לתבוע את חברון?
- ט. כמה שנים עמדו שמואל שאול ודוד בראש ההנהגה? כמה שנים מלך שלמה עד שבנה בית עולמים?
- א. משכן שילה כתליו היו מאבנים (בית ה'), ולא היתה לו תקרה אלא יריעות היו לו מלמעלה (משכן שילה; אהל יוסף).
- ב. שחיטת הקדשים והקרבתם במשכן שילה – לפני מן הקלעים, והבמות אסורות בכל מקום [מלבד לפי דעה אחת (להלן קיט) הסוברת שהיו הבמות מותרות].
- אכילת קדשי קדשים גם היא לפני מן הקלעים. וקדשים קלים – בכל הרואה.
- דוקא בתוך גבולות הארץ, ולא מן הרואה מבחוץ (שפת אמת).
- היה דבר מפסיק ביניהם ואינו רואה – אינו אוכל. במצב שהיה עומד ורואה יושב ואינו רואה, או עומד בתוך הנחל ואינו רואה עומד בשפתו ורואה – ספק.
- ג. תקופת משכן שילה: 369 שנה, מאחר כיבוש הארץ וחלוקתה עד שחרבה במות עלי הכהן ונלקח הארון ע"י הפלשתים.
- רב דימי ואב"י אמרו שמשכן שילה היה בנחלת בנימין. והסבירו שיטתם: רצועה היתה יוצאת מחלקו של יוסף לחלקו של בנימין עליה היה בנוי המזבח, ואילו השטח שמסביב, מקום ישיבת הסנהדרין, היה בחלקו של יוסף. ורב יוסף נקט שהכל היה בחלקו של יוסף. ותלו זאת במחלוקת תנאים.

ד. נוב וגבעון היו בנחלת בנימין.

ה. ימי אהל מועד שבמדבר – 39 שנה, מהשנה השניה ליציאת מצרים עד שנת הארבעים.
 ריעב"ץ כתב: 38 שנה, אלא שבגמרא נקטו לשון הכתוב שהיו במדבר 40 שנה, ובאמת כפי החשבון היו רק 39.
 ע"ש.

משכן שבגלגל – 14 שנה. 7 של כיבוש ו-7 של חילוק.
 משכן שילה – 369 שנה, כנ"ל.
 נוב וגבעון – 57 שנה [מאז שביית הארון ע"י פלשתים ועד שבנה שלמה בית עולמים בשנת ארבע למלכותו].
 בירושלמי (פ"ק דמגילה) אמרו: ימי נוב 13 שנה וימי גבעון 44. ומהרש"א כאן כתב ו-46.

ו. שילה במות עלי הכהן. נוב עיר הכהנים חרבה כשמת שמואל הרמתי. או באו לגבעון.
 הארון נשבה ע"י הפלשתים במלחמה, והחזירוהו לסוף ארבעה חדשים. והיה נמצא בקרית יערים 20 שנה, ואח"כ זמן מועט בבית עובד אדום הגתי, עד שהעלהו דוד לירושלם כשנעשה מלך על כל ישראל בשנה השמינית לתחילת מלכותו [שבתחילה מלך על יהודה בלבד שבע שנים]. והיה נמצא בעיר דוד עד שנבנה הבית ביד שלמה.

ז. הבית הראשון חרב בשנת 36 ליובל השבעה עשר. וזהו האמור ביחזקאל ששנת ארבע-עשרה מאז אשר הוכתה העיר, היתה שנת היובל.
 וכך הוא החשבון; מאז שיצאו ישראל ממצרים עד שנבנה הבית עברו 480 שנה, ככתוב. והבית היה קיים 410 שנה. צא מהן 40 שנה שהיו במדבר, ועוד 14 שנה של כיבוש וחילוק שעדיין לא נהגו יובלות, נשאר 836. הרי 16 יובלות ועוד שארית של 36 שנה.

ח. כלב בן יפונה היה בן 40 שנה בשלוח משה עבד ה' אותו מקדש ברנע לרגל את הארץ – כמפורש בכתוב. כשעברו את הירדן, היה כלב בן 78, שהרי עברו 38 שנה משילוח המרגלים עד שנכנסו ישראל לארץ. לאחר שבע שנות כיבוש, כשבאו לחלוק את הארץ, היה כלב בן 85 שנה, כמפורש בספר יהושע.

ט. שמואל עמד בראש 10 שנים לבדו. או שאלו ממנו מלך והעמיד את שאול ועמדו יחדיו בהנהגה עוד שנה. אחר כך סר שמואל מעם שאול, ושאל מלך לבדו שנתים. אח"כ מלך דוד על יהודה 7 שנים בחברון ואח"כ המליכוהו כל ישראל עליהם ומלך עוד 33 שנה. שלמה מלך 4 שנים עד שבנה את הבית לה'.

דף קיט

- א. כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה – מהי מנוחה ומהי נחלה, ומדוע חילקן הכתוב?
- ב. האם נהגו בכורות ומעשר בהמה ומעשר שני בתקופת נוב וגבעון?
- ג. קדשים שהוקדשו בשעת היתר הבמות – מה דין השוחטם והמעלם בחוץ בשעת איסור הבמות? מה דין קדשים שהוקדשו בשעת איסור הבמות והקריבום בחוץ בשעת היתר?
- ד. אלו דינים / עבודות / הגבלות, לא נהגו בבמת יחיד?